

RESSENYES

Valentí Almirall i el *Diari Català*

Fèlix Villagrasa

HISTORIADOR

Josep PICH I MITJANA, *Almirall i el Diari Català (1879-1881). L'inici del projecte politicoideològic del catalanisme progressista*, Vic, Eumo Editorial-Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2003.

Josep Pich és un historiador emergent entre els especialistes en l'estudi i divulgació dels orígens del catalanisme polític en el segle XIX. Ha format part de grups de recerca sobre aspectes econòmics i socials del procés d'implantació del liberalisme espanyol, dirigits per Josep Fontana (autor del pròleg d'aquest llibre). Les seves principals aportacions arrenquen de la tesi doctoral *Valentí Almirall i Llozer (1841-1904) i la gènesi del catalanisme polític*, dirigida per Josep Termes, que llegí a la Universitat Pompeu Fabra l'any 1999, on actualment exerceix la docència.

Aquest nou treball —arriba un any després de publicar *El Centre Català. La primera associació política catalanista (1882-1894)*— aprofundeix en l'activitat política i periodística de Valentí Almirall a través de la direcció i redacció del que fou la primera publicació diària en llengua catalana, el *Diari Català*, en el primer període de la Restauració alfonsina conduït per Cànovas. No es tracta, però, d'una anàlisi exhaustiva del diari que promogué Almirall —feina que ja va fer Josep Maria Figueres

(1999)—, sinó de rastrejar l'evolució del pensament polític d'Almirall en els seus articles i editorials, en paral·lel a l'activitat orgànica. Pich ressegueix les activitats mobilitzadores dels *federalcatalanistes* —que buscaven la politització del catalanisme cultural— des de les lluites per consolidar el diari, tot i els tancaments governatius, fins arribar a la celebració del Primer Congrés Catalanista i el subsegüent trencament amb els republicans federals *pimargallians* en el període final de la publicació.

L'obra s'estructura en cinc blocs, després de la introducció biogràfica de rigor. El primer explica les etapes marcades pels tres tancaments que patí el diari i els canvis de capçalera efectuats per tal de mantenir viu el projecte editorial (*Lo Tibidabo. Diari no polítich; La Veu de Catalunya. Diari no polítich, pero clá y catalá* i *Lo Catalanista. Diari no polítich*) fins arribar a una certa consolidació del projecte dins del marc del règim canovista, que si bé actuava amb duresa vers els opositors més radicals, tampoc volia deixar al marge de la legalitat grups, com els federals, que d'altra forma poguessin buscar la via insurreccionalista.

En el segon capítol l'autor ordena el comentari dels articles d'Almirall per apartats temàtics, entre els quals destaca l'estudi ideològic de les bases teòriques del catalanisme *almirallià*, en bona part procedents de la influència de Pi i Margall, quant a la formulació d'un projecte federal d'Estat compost a imatge dels Estats Units d'Amèrica i de Suïssa. És aquí on Pich comença a destriar els elements diferencials entre el pensament dels dos catalans que en aquests moments lideraven el moviment federalista, l'un dins l'àmbit estatal, cada cop més distanciat del grup organicista d'Estanislau Figueres, i l'altre a nivell català, qüestionat progressivament per aquells que veien en l'exacerbació de les tesis catalanistes una perillosa deriva cap als interessos de la classe conservadora catalana jocfloralesca, a qui, de fet, Almirall volia atreure's. Els fonaments ideològics d'aquest dos personatges els situa l'autor, en el cas de Pi, dins l'òrbita del racionalisme idealista d'orientació hegeliana, en canvi estableix per Almirall la influència principal del positivisme i de l'evolucionisme, corrents més nous en el panorama filosòfic europeu de l'època. Aquesta divisió, que sembla pensada per destacar la modernitat d'Almirall en detriment de l'ideari de Pi, passa per alt l'important contingent historicista que fonamenta tot el pensament catalanista, també l'*almirallià*. Alhora, deixa de valorar aspectes

de la reivindicació política de Pi i Margall com el sufragi universal, l'ampliació de la base federal a tot l'Estat (com a preparació per a una futura integració transnacional) i el contacte amb l'obrerisme, que no encaixaven amb el catalanisme cultural, però que hauria pogut avançar un moviment de masses més proper a l'internacionalisme emergent en l'Europa del moment.

Dins d'aquest bloc dedicat a l'estudi dels articles d'Almirall, també cal assenyalar com a aportació especialment valuosa de Pich l'apartat dedicat al Congrés Català de Jurisconsults de 1881, del qual formà part el director del *Diari Català* en competència directa amb Pascual i Casas, responsable de l'òrgan dels castelarians *La Publicidad*. Arrenglerat amb l'opció finalment majoritària d'aquest congrés consultiu, la que propugnà la defensa del Dret català i contrària a la codificació homogeneïtzadora defensada per la majoria de forces polítiques, Almirall va haver d'explicar la seva posició i la del diari, confluent amb l'actitud dels tradicionalistes, malgrat haver denostat temps enrere la pervivència d'un sistema jurídic amb tradicions tan poc "modernes" com la figura de l'hereu, per exemple. Tanmateix, i a falta de la capacitat per desenvolupar de forma autònoma un aparell legal propi, preferí pugnar per la defensa del dret autòcton que havia ajudat a configurar una personalitat pròpia al caràcter català. Una nova concessió al catalanisme conservador que fou, a mig termini, qui acabà dirigint el moviment catalanista.

El debat del Primer Congrés Catalanista forma el tercer bloc temàtic del llibre. En ell Pich explica les discussions entre els diferents grups, recolzats en els seus respectius portaveus. Les polèmiques pel control del congrés, inicialment impulsat per Almirall, van aconseguir capitalitzar l'atenció d'una opinió pública que s'anava estructurant en funció de les diverses tendències polítiques representades pels diferents mitjans de premsa. Però la prevalència de les tesis defensades pels redactors del *Diari Català*, tot i servir d'estímul a la politització del moviment, també va significar la divisió del mateix entre el corrent majoritari i l'important sector *englantinista* representat per *La Il·lustració Catalana* i *La Renaixensa*. Sense suport entre els sectors catòlics del *Diario de Barcelona*, *La Veu de Montserrat*, i la crítica oberta dels mitjans de les diferents famílies republicanes, la victòria del catalanisme modern d'Almirall resultà ben poc

profitosa a l'hora de passar comptes. Malgrat el distanciament d'Almirall de l'opció federal espanyola liderada per Pi i Margall, no serà possible una conjunció d'esforços amb *La Renaixensa*, que adoptarà la periodicitat diària per disputar al *Diari Català* el migrat mercat de lectors, fet que degué contribuir a la seva desaparició.

El darrer capítol del llibre està dedicat al final de la publicació i a explicar el trencament ideològic i orgànic dels *federalcatalanistes* amb el Partit Republicà Democràtic Federal de Pi. Aquesta ruptura atomitzava encara més el partit i allunyava la possibilitat d'establir una conjunció d'interessos amb la força política que podia haver harmonitzat les aspiracions d'articulació del catalanisme polític avançat amb el manteniment de la imatge d'unitat estructural espanyola.

En conjunt, aquest treball és una nova mostra de les contribucions que ha fet el seu autor —i ben segur no serà la darrera— per aprofundir l'estudi historiogràfic del procés polititzador del moviment catalanista en el darrer quart del segle XIX.